
1. téma: *Co je sociologie?*

19. 2. 2020

Struktura přednášky

- 1) sociologie jako věda o společnosti;
 - 2) důvody vzniku sociologie;
 - 3) vymezení, vztah k jiným vědám a praxi;
 - 4) sociální realita a způsoby jejího poznání;
 - 5) naturalismus, psychologismus a sociologismus;
 - 6) speciální sociologické disciplíny
-

Sociologie - vymezení

- Sociologie se zabývá studiem sociálního života, skupin a společností
 - Jejím předmětem je lidské chování, zkoumá člověka jakožto *společenského* tvora
 - Má značně široký záběr – od analýzy jednorázových interakcí jednotlivců až po zkoumání globálních společenských procesů
-

Co je to společnost?

Sociologie jako věda I.

- Věda – „užití systematických metod empirického zkoumání, teoretické analýzy dat a logického vyhodnocování argumentů za účelem vytvoření souhrnu znalostí v určité oblasti“
 - Výsledky vědeckého procesu jsou neustále předmětem revize
 - Konfrontace s přírodními vědami
-

Sociologie jako věda II.

- Počátky sociologie – metody a ambice přírodních věd (exaktnost, objektivita) – *pozitivismus*
 - Reformulace: sociologie věda ve smyslu využívání systematických (tj. ověřitelných a jasně stanovených) metod zkoumání, analýzy dat a hodnocení teorií z hlediska důkazů a logických argumentů *ale s vědomím odlišnosti předmětu svého zkoumání*
-

Vliv pozitivismu

- Předmětem vědy mají být jen fakta zjistitelná přímou zkušeností.
 - Věda má být budována podle vzoru přírodních věd (jejich vědeckých metod).
 - K pokroku ve vědeckém poznání dochází prostřednictvím nepřetržitého kumulativního poznávání .
-

Sociologie jako věda III.

- Zkoumání společenského života a reality vs. zkoumání přírodních jevů a prvků
 - Společenská realita je nadána **smyslem** pro zúčastněné aktéry – vědomí a záměry
 - Z hlediska výzkumu jde o pozitivum i negativum
 - Omezená možnost objektivity > nutnost otevřenosti, veřejnosti, přezkoumatelnosti metod a výsledků
-

Sociologická perspektiva

Sociologická imaginace (Ch.W. Mills)

- 1) schopnost odmyslet se od každodenní zkušenosti a své osobní situace
- 2) schopnost podívat se na tyto zkušenosti a situace novým způsobem
- 3) schopnost jejich interpretace a nahlížení v (časově, geograficky, ...) širších souvislostech

Zdroje: historie, antropologie, filosofie

Sociologické myšlení

- Jedním z klíčových rozlišení – zamýšlené a nezamýšlené důsledky lidského jednání
 - Někdy jsou tyto typy ve vzájemném protikladu
 - Sociální realita jako směs obou typů
 - Sociologie zkoumá vztah mezi sociální reprodukci a sociální transformací
-

Některé sociologické sub-disciplíny

- Politická sociologie
 - Sociologie města /venkova
 - Sociologie rodiny
 - Sociologie náboženství
 - Ekonomická sociologie
 - ...
-

Předpoklady vzniku

- **Sociální** (procesy industrializace, urbanizace, demokratizace)
 - **Kulturní** (procesy materializace, sekularizace, emancipace, kulturní expanze, reformace)
 - **Teoretické** (protestantství, matematika a přírodní vědy, utopismus, větší reflexe společnosti ve vědách obecně – právo, historie atd.)
-

Vznik sociologie

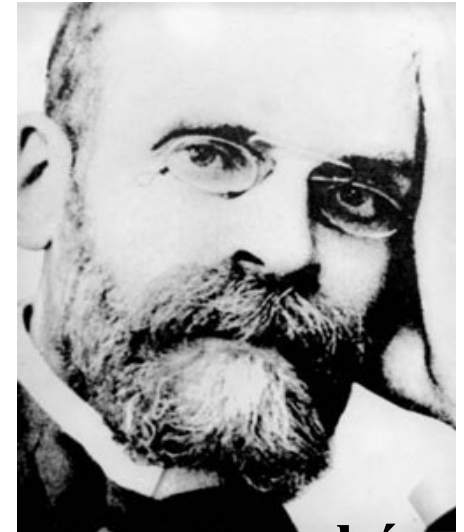
- Procesy modernizace (univerzalizace, racionalizace)
 - Krize tradiční společnosti (pospolitost → společnost)
 - Sociologie jako produkt modernizace
 - Sociologie jako sociální věda o modernizaci a moderní společnosti
-

„Průkopníci“ sociologie

- Auguste Comte (1798-1857)
 - Émile Durkheim (1858-1917)
 - Karel Marx (1818-1883)
 - Max Weber (1864-1920)
-

HISTORICKÝ EXKURZ: BOJ O SAMOSTATNOST SOCIOLOGICKÉ DISCIPLÍNY.

boj o definici předmětu sociologie
boj o definici metody sociologické analýzy

É. Durkheim (1858 – 1917)

- Společnost je syntézou *sui generis*, je to něco víc než pouhá suma jednotlivců.
- Sociologie se zabývá *sociálními fakty*, která
 - a) jsou vůči člověku vnější
 - b) vyvíjí na jedince tlak.
- Metoda sociologie je především kvantitativní povahy, tlak sociálních faktů nejlépe vystihneme analýzou statistik.

Ukázka existence sociálního faktu

Sociologismus (Durkheim)

- Vznik v reakci na redukcionistické vlivy naturalismu a psychologismu při zkoumání společnosti
 - V protikladu k individualistickým koncepcím (tj. psychologismu či ekonomickému individualismu) zastává princip primátu sociální reality ve vztahu k jednotlivcům
 - V protikladu k naturalismu zastává princip specifičnosti a autonomie sociální reality ve vztahu k dalším složkám reality (fyzické, chemické, biologické)
 - Zásada objasňovat společenské jevy a procesy jinými společenskými jevy, předmětem sociologismu jsou pak tzv. sociální fakta nadindividuální, vykonávající na jedince sociální tlak
 - Snaha o vybudování sociologie jakožto univerzální disciplíny, která do sebe zahrne stávající dílčí vědy, zabývající se jednotlivými aspekty společnosti
-

**Psychologismus – Společnost je abstrakce,
sociální jednání lze vysvětlit v termínech
individuálních psychických hnutí.**

M. Weber - Sociální jednání jako předmět sociologie,
když porozumíme smyslu a významu jednání člověka,
tak porozumíme sociální realitě

„Protestantská etika a duch kapitalismu“

Předmět zkoumání sociologie podle Durkheima a Webera

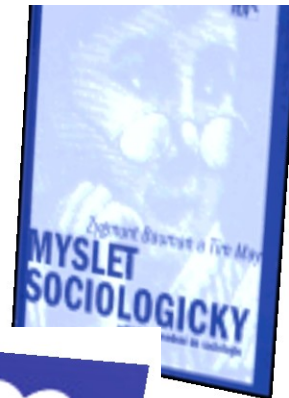
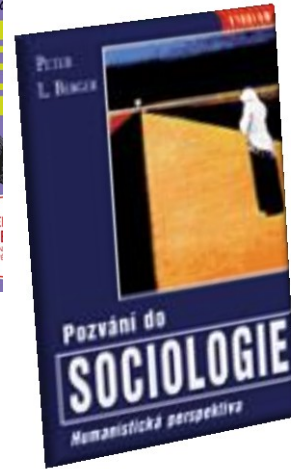
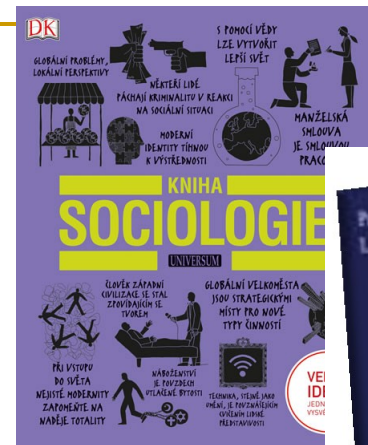
	Émile Durkheim	Max Weber
Společnost =	sociální jevy	sociální interakce
Předmět sociologie:	sociální fakta	sociální jednání
Čím se vyznačuje:	<ul style="list-style-type: none">- jsou vůči nám vnější- působí nátlakem	<ul style="list-style-type: none">- má subjektivní smysl- je orientováno na druhé
Výchozí metodologie:	<ul style="list-style-type: none">- kvantitativní	<ul style="list-style-type: none">- kvalitativní

Dilemata a spory uvnitř jednotlivých přístupů a mezi nimi

- 1) Sociální struktura vs. sociální jednání (tj. perspektiva společnosti vs. perspektiva jedince)
 - 2) Konsensus vs. konflikt (které tendence jsou hlavním rysem společnosti?)
 - 3) Sociální nerovnosti (jejich povaha, příčiny a důsledky)
 - 4) Vznik moderního světa/kapitalismu (jaké jsou jeho příčiny a hlavní mechanismy?)
 - 5) Odpověď na otázku: Jak je vůbec možný řád (stabilita) ve společnosti?
-

Literatura

- *Kniha sociologie*. Praha: Knižní klub, 2016
- Berger, P. L.: *Pozvání do sociologie*. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007 (či starší vydání).
- Bauman, Z.: *Myslet sociologicky*. Praha: SLON, 2004.
- Urban, L.: *Sociologie trochu jina*. Praha: Grada, 2008.

Základní sociologická literatura v ČJ

- Bauman, Zygmunt. 1996. *Myslet sociologicky*. Praha: SLON.
 - Disman, Miroslav. 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
 - Giddens, Anthony. 2013. *Sociologie*. Praha: Argo
 - Keller, Jan. 2012. *Úvod do sociologie*. 6. vyd. Praha: SLON.
 - Keller, Jan. 2004. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: SLON.
-